

GREUTATEA DE A REALIZĂ UN SPECTACOL DINTR-UN TEXT SLĂB

Teatrul Maghiar de Stat din Cluj : *Doica* de Bródy Sándor

Scrisă în anul 1902, *Doica* e prima lucrare dramatică a lui Bródy Sándor. Acest lucru poate explica în parte slăbiciunile ei, remediate în alte lucrări dar prezente cu virulență aci. Piesa ilustrează influența exercitată de scrierile lui Zola în opera dramaturgului. De aci, o serie de amănunte cu caracter naturalist vin să creeze o atmosferă sumbră, pe care încercarea de condamnare a relelor sociale, din final, nu izbutește s-o destrame.

Bródy Sándor (1863—1924) e una dintre cele mai interesante figuri ale literaturii maghiare. Scriitor multivalent, autor a numeroase piese de teatru, Bródy a însemnat un moment important pentru literatura maghiară de la începutul secolului nostru. Chiar piese mai puțin reușite, cum e de pildă *Doica*, au stîrnit la timpul lor aplauze. Printre cei care au salutat cu bucurie începuturile dramaturgului a fost și Ady Endre. Marele poet maghiar a văzut în acest început de drum o verigă importantă în lanțul dezvoltării literaturii dramatice maghiare. Intr-adevăr, după piesa *Doica*, Bródy scrie în 1908 *Invățătoarea*, pe urmă *Idilă regală*, iar în 1913 *Rembrandt*, în 1914 *Timár Luiza*, în 1915 *Lion Lea*, în 1919 *Liliacul*. Dintre aceste piese, unele au fost condamnate să devină documente de muzeu. *Doica*, evident, este o asemenea piesă.

Pentru a putea arăta cauzele care au făcut ca spectacolul Teatrului Maghiar din Cluj să se mențină aproape tot timpul sub linia autenticiei realizării, deși străduințe actoricești, inaripate de intenții laudabile, au existat cu prisosință, vom relata pe scurt subiectul. Fiica unor oameni săraci e sedusă de un „om de lume”. Rod al dragostei lor apare un copil. Motiv, ca tot satul să stigmatizeze definitiv cu semnul necinstei, pe fiică și părinți. Autorul moral al disprețului sătenilor îi găsește tinerei mame un loc de doică la o familie burgheză din oraș. În actul II, fiica își începe cariera de doică în această familie, unde tatăl copilului ei îndeplinește funcția de amant al soției respectabilului burghez. Acest tată de familie, ca toți oamenii de rangul său, care se respectă, nu se sfiește să facă curte nenorocitei doici. Într-un moment de asemenea declarații, se

întorc de la teatru soția și amantul acesteia care, scandalizați, cer imediat fetei să părăsească, aproape goală, casa „onorabilității” burgheze. În actul III, tinăra femeie își găsește sălaș într-unul din hotelurile improvizate din oraș, unde se petrec scene de dezgustătoare mizerie morală și materială. În acest mediu, pe care Bródy îl creează în stilul maestrului său din această epocă — Emile Zola —, fata se decide să se sinucidă, deși nici un motiv puternic nu pleda pentru un asemenea gest. Cînd spunem acest lucru, ne bizuim pe faptul că tinăra mai avea numeroase porți de scăpare din marasmul în care căzuse. Un sătean cinstit îi oferea mereu posibilitatea de a remedia starea ei de servitute printr-o căsătorie cu el. Dar o mindrie încăpățînată o îndepărtă de această soluție. La căpătiul moartei, cel care voia să-i fie soț va pronunța, în termeni destul de retorici, o sentință de condamnare a societății care a determinat-o pe Erzsébet să apuce pe acest drum trist.

Tema aceasta, chiar la o analiză fugitivă, e desuetă; ea nu are meritul de a reflecta nici una din problemele majore ale epocii. Normal, un asemenea conținut de idei perimat nu poate constitui o bază serioasă pentru un spectacol care să se impună ca o valoare deosebită. Înainte de alegerea și includerea ei în repertoriu, piesa *Doica* trebuia să fie obiectul unor discuții principiale, în urma cărora, desigur, ar fi reieșit slăbiciunile ei destul de vizibile.

Clujenii s-au apucat de treabă cu multă însuflețire. Luoru ușor sesizabil prin faptul că majoritatea interpreților au fost ocupați de a nuanța cît mai felurit și colorat, în funcție de conținutul de idei, replicile personajelor jucate. Márton János, în rolul Bolygó, și-a cizelat cu îngrijire de giuvaergiu, personajul. Între caracterul și temperamentul eroului au existat concordante depline, care au sporit capacitatea de a emoționa a actorului. De la Spiridon Biserică la Bolygó e cu totul alt drum, dar actorul l-a urmat cu tot atita dorință de a nu scăpa nimic din bagajul caracterizării. Dórián Ilona (Erzsébet) a redat cu delicatețe puritatea și gingășia fetei seduse. O prea stăruitoare pedalare pe un

anumit timbru plingăreț, care pe undeva putea sugera resemnarea acestei copile, a supărat uneori, prin insistența cu care revenea. Personajele menite să coloreze prin atitudini diferite „bilciul deșertăciunilor” în care ne introduce Bródy, au contribuit la realizarea atmosferei de meschinărie și dezolare a mediului de nenorociți din actul III. Aci, fiecare interpret a contribuit la crearea unei imagini de gustătoare, apanaj al zilelor de dominație burgheză.

Regizorul Szabó József s-a izbit de greutăți apreciabile. A fost pus în fața sarcinii de a dinamiza un text adinamic, de a dramatiza unele scene nedramatice, de a dăruți virtuți de generalizare socială amplă unei lucrări destul de restrinsă în asemenea rezonanțe. Bineînțeles că aceste calități de vrăjitor i-au lipsit, și spectacolul realizat s-a înscris în genul narațiunilor orale, cu mai mulți actori care își împart

fragmente de text și le rostesc pe scenă. Regizorul trebuia să devină un îndemnat pilot care să poată conduce spectacolul peste apa stătută a discursivității. Strădania lui a fost doar parțial încununată de succes. Motivele nu sînt atît de ordinul insuficienței sale, cît aparțin în mare parte slăbiciunilor piesei.

Credem că ar fi fost mult mai util ca zelul Teatrului Maghiar din Cluj, de a valorifica ceea ce este bun și prețios în dramaturgia maghiară, să se fi îndreptat spre alte țeluri, care i-ar fi putut asigura realizarea unei munci eficiente. Căci, în felul în care a înțeles să-l valorifice pe acest dramaturg, nu sînt semne de prea multă obiectivitate și — de ce n-am spune-o? — nici de gust artistic.

Eugen Nicoră

MOLIÈRE ÎN STIL MOLIÈRE

Teatrul de Stat din Sibiu: „Bolnavul închipuit” de Molière

Scrisă într-o formă extrem de ușoară, comedia menită „a-l odihni pe monarh după nobilele sale indeletniciri” (!) pune cîteva dintre problemele ce-l frămîntau adesea pe scriitor, fără a fi totuși chintesența întregii sale opere. În primul rînd, el demască ipocrizia medicilor nepricepuți și speculanți, punînd-o într-un contrast flagrant cu credulitatea unui bolnav închipuit, credulitate care, vom vedea mai jos, își are și ea anumite motîvări nu tocmai oneste. Molière nu uită, apoi, să prezinte și aici — ca în aproape toate comedile sale — relațiile de familie bazate pe interese materiale pledînd pentru mărturisirea sentimentelor firești de dragoste și respect. În același timp, el se arată părtașul căsătoriei din dragoste.

Luîndu-și sarcina de a pune în scenă acest spectacol, la Teatrul din Sibiu, regizorul Ion Deloreanu a înțeles să sublinieze valoarea ideologică a conținutului, fără a impieta însă cu nimic asupra stilului molieresesc. Lăsînd la o parte prologul și intermediile — care de fapt nici nu au o legătură directă cu acțiunea piesei —, regizorul a conceput spectacolul într-o viziune în care textul lui Molière se încadrează fără greș.

Plecînd de la ideea că personajele lui Molière reprezintă chintesența unor tipuri

valabile de-a lungul timpurilor, Ion Deloreanu le-a creionat în spectacolul său, pedaliînd în special pe latura lor psihologică, dar fără a neglija caracterul lor de reprezentanți ai unei anumite societăți. El și-a conceput mișcarea, concertul tonurilor, paleta de culori într-o perfectă armonie, astfel încît, de multe ori, spectatorul este tentat să-și închipuie că în fața lui se desfășoară un adevărat balet, menit să dea viață unui text de valoare.

Datorită faptului că întreaga piesă este bazată pe contraste, că este un dialog argumentat între stupiditate și bun simț, între cinste și fățarnicie, regizorul și-a organizat întregul spectacol pe această idee de contrast, plasînd actorii în așa fel încît ei să reprezînte plastic în fața publicului, față în față, cele două noțiuni pe care le simbolizează.

Pentru a fi izbit o asemenea realizare scenică, regizorul are marele merit de a-și fi alcătuit o distribuție foarte adecvată, în care actorii, deși de vîrste diferite, și deci din școli diferite, au reușit să-și integreze jocul într-un stil unitar, care a dat spectacolului cheazășia autenticității, scoțînd în relief și personalitatea regizorului și aceea a interpreților.

Organizîndu-și distribuția pe cupluri de personaje (așa cum de altfel dictează și